

Philippe HENNE

**SFÂNTUL ILARIE DE POITIERS.
O INTRODUCERE**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HENNE, PHILIPPE

Sfântul Ilarie de Poitiers : o introducere / Philippe Henne;
trad. din lb. franceză de Diana-Modesta Isopescu. - Iași: Doxologia,
2017

Index

ISBN 978-606-666-613-8

I. Isopescu, Diana-Modesta (trad.)

2

© Les Éditions du Cerf, Philippe Henne, *Introduction à Hilaire de Poitiers*, Paris, 2006

© DOXOLOGIA, 2017
ISBN 978-606-666-613-8

Philippe HENNE

**SFÂNTUL ILARIE DE POITIERS.
O INTRODUCERE**

Traducere din limba franceză
DIANA-MODESTA ISOPESCU

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Editura DOXOLOGIA
Iași, 2017

CUPRINS

INTRODUCERE	9
-------------------	---

PRIMA PARTE

De la convertire la episcopat

CAPITOLUL I

Biserica și statul în secolul al IV-lea	15
I.1. Imperiul Roman	15
I.2. Constantin cel Mare	18
I.3. Galia creștină	19
I.4. Formarea intelectuală	21
I.5. Ilarie și Bordeaux	24

CAPITOLUL AL II-LEA

Convertire și episcopat	27
I.6. Convertirea lui Ilarie	27
I.7. Relatarea convertirii	31
I.8. Episcopatul în Galia înainte de Ilarie	38

CAPITOLUL AL III-LEA

Primele lupte	45
I.9. Arianismul în Galia	45
I.10. Războiul civil dintre anii 350-353	49
I.11. Caracterul și anturajul împăratului Constanțiu	51
I.12. Sinodul de la Arles din 353	55
I.13. Sinodul de la Milano din anul 355	57

I.14. <i>Comentariu la Evanghelia după Sfântul Matei</i>	59
I.15. Sinodul de la Béziers din anul 356	62

PARTEA A DOUA

Lupta din timpul exilului

CAPITOLUL I

Exilul în Frigia	69
II.1. Condamnarea la exil	69
II.2. <i>Cartea (întâi) către Constanțiu sau Contra lui Ursacius și Valens</i>	75
II.3. Frigia	77
II.4. Ascetismul în Frigia	79
II.5. Episcopii de țară	83
II.6. Arianismul în Asia Mică	85

CAPITOLUL AL II-LEA

Disputele ariene	91
II.7. Cel de-al doilea sinod de la Sirmium	91
II.8. Sinoadele de la Antiohia și Ancira	93
II.9. A treia formulă de la Sirmium (358)	96
II.10. Papa Liberiu	98
II.11. Papa Liberiu și Ilarie	102
II.12. Dosarul lui Ilarie intitulat <i>Despre sinoade</i>	104
II.13. <i>Tratatul Despre Sfânta Treime</i>	111

CAPITOLUL AL III-LEA

Triumful arianismului	121
II.14. Sinodul de la Rimini (mai 359)	121
II.15. Sinodul de la Seleucia (septembrie 359)	125
II.16. Reacția lui Ilarie	132

PARTEA A TREIA

Restaurarea și noi începuturi

CAPITOLUL I

Restabilirea Ortodoxiei în Galia	143
III.1. Iulian Apostatul	143
III.2. Iulian în Galia	146
III.3. Iulian împărat	149
III.4. Ilarie și credința în Galia	153
III.5. Ilarie și Auxențiu	156

CAPITOLUL AL II-LEA

Ilarie exegetul și criticul politico-religios	159
III.6. Muștrarea <i>Contra lui Constanțiu</i>	159
III.7. Comentariul <i>Despre Psalmi</i>	168
III.8. <i>Tratatul despre Taine</i>	179
III.9. Imnurile lui Ilarie	184

CAPITOLUL AL III-LEA

Începutul monahismului în Apus	195
III.10. Scurt popas la Roma. Întâlnire nereușită cu Martin	195
III.11. Viața monahală în Apus	198
III.12. Ilarie și Martin	200

CAPITOLUL AL IV-LEA

Moartea și posteritatea lui Ilarie	205
III.13. Evlavia față de Ilarie	206
III.14. Posteritatea teologică a lui Ilarie	207
III.15. Ilarie, doctorul Bisericii	213

CONCLUZII	215
LISTA ALFABETICĂ A AUTORILOR ȘI TEXTELOR CITATE	219
LISTA CAPITOLELOR DIN AUTORIZAȚII CITATE	223

INTRODUCERE

Marea teologie latină a început cu Ilarie. Multă vreme primii autori creștini au preferat să scrie în greacă. Ulterior, câțiva teologi erudiți au folosit latina pentru a arunca câteva raze în misterele credinței. Însă până la Ilarie, nimeni nu avuse curajul să se ocupe cu studii importante și riguroase și mai ales să poată afirma cu atâta autoritate anumite adevăruri despre Sfânta Treime și despre Sfânta Scriptură.

Limba greacă a fost folosită în alcătuirea Noului Testament, la fel ca și pentru primele scrieri creștine. Chiar în Apus, Clement al Romei, pe la 96, întocmea *Epistola sa către Corinteni* în aceeași limbă ca și cea folosită în epistolele Sfântului Pavel. Hermas, pe la 150, a făcut același lucru în Orașul etern, compunând celebrul tratat de inițiere în Tainele creștine, *Păstorul*. O generație mai târziu, Irineu, episcop de Lyon, va face același lucru pentru marea lui operă polemică intitulată *Contra ereziilor*.

Va trebui să așteptăm sfârșitul secolului al II-lea pentru ca Tertulian, un african, să opteze pentru latină. În acea perioadă, această revoluție lingvistică nu se făcea în unanimitate. Chiar la Roma, *Tradiția apostolică*, o valoroasă culegere liturgică, va păstra ca mijloc de

exprimare limba greacă. Însă obișnuința se formase și astfel latina a devenit o limbă teologică.

Tertulian, citat mai sus, va stabili vocabularul în discuția despre dogma Sfintei Treimi. El este cel care va aplica termenul de „persoană” pentru cele trei entități constitutive ale divinității. Această preocupare în ceea ce privește rigoarea în exprimare s-a dezvoltat într-un mod cu totul firesc datorită formării lui laice: era avocat.

Lumea latină nu a ieșit totuși din letargie. Puține opere semnificative au apărut în secolul al II-lea. Răsăritul aduna mari gânditori: Clement Alexandrinul și Origen, firește, însă și Grigorie Taumaturgul, Pavel din Samosata, Lucian din Antiohia și mulți alții. Fiecare dintre ei va alcătui vaste tratate și se va avânta în adânci cugetări despre tainele dumnezeiești.

Apusul își revenea cu greu. Ciprian, episcopul Carthaginei (+258), se va preocupa de problema reintegrării apostaziilor (*lapsi*), adică a celor care s-au lepădat de Hristos în timpul persecuțiilor. Arnobiu din Sicca, un alt african, a scris un tratat intitulat *Contra păgânilor*, însă scrierea este confuză și repetițiile sunt interminabile. În secolul al IV-lea, Lactanțiu va expune credința creștină în opera intitulată *Instituții divine*. Forma este îngrijită, însă gândirea este lipsită de profunzime. Iar lista cu nume poate continua. Dar Ilarie intervine cu putere și curaj. El este un pionier. Întocmește ample tratate și mari comentarii, în timp ce nimeni înaintea

sa nu mai scrisesse teologie folosind limba latină. Compune chiar și câteva imnuri care aduc astfel în Sfânta Liturghie învățătura dogmatică necesară.

Acesta nu numai că scrie, dar se și luptă pentru credință și pentru evanghelizare. Singur în mijlocul unui episcopat lipsit de curaj, susține credința de la Niceea. Este singurul din Biserica din Apus care îl primește pe Martin, viitorul episcop de Tours, și îl susține în întemeierea vieții monahale din Galia.

Cum a putut să apară o asemenea personalitate într-un context atât de întunecat și trist?

PRIMA PARTE

**DE LA CONVERTIRE
LA EPISCOPAT**

CAPITOLUL I

Biserica și statul în secolul al IV-lea

Viața lui Ilarie se desfășoară de-a lungul secolului al IV-lea. Această perioadă se remarcă prin recunoașterea creștinismului de către Imperiul Roman, fapt ce a permis ereziilor să se exprime deschis și i-a încurajat pe conducători să intervină în chestiunile strict religioase. Însă mai întâi să stabilim cadrul politic în care va evolua episcopul de Poitiers.

I.1. Imperiul Roman

Poate prea influențat de studiul autorilor clasici ca Virgil și Cicero, spiritul erudit privește adesea cu un ușor dispreț sfârșitul Antichității. Aceasta pare încovoiată sub greutatea unei moșteniri culturale prea bogate și pare astfel condamnată la declin. O astfel de impresie generală trebuie să fie nuanțată în mod natural. Niciodată Roma nu și-a impus legile pe un teritoriu atât de vast. Tot țărmul Mării Mediterane se află sub stăpânirea ei, prin aceasta asigurându-se aprovizionarea